

ЕСТЕТИКА СПОЖИВАННЯ У ТВОРАХ ДЖ. БАРНСА

Ірина ДРОБІТ

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

На прикладі творчості Дж. Барнса розглянуто споживання як невід’ємний елемент естетики постмодернізму. Естетика споживання розглядається як загальні норми освоєння культурної дійсності відповідно до постмодерністської філософської парадигми. Проаналізовано роман “Англія, Англія”, оповідання зі збірки “Лимонний стіл” і публіцистику Дж. Барнса.

Ключові слова: консюмеризм, естетика, симулякр, діалог, ностальгія.

На примере творчества Дж. Барнса рассматривается потребление как неотъемлемый элемент эстетики постмодернизма. Эстетика потребления рассматривается как общие нормы освоения культурной действительности соответствующим с постмодернистской философской парадигмой. Проанализировано роман “Англия, Англия”, рассказы из сборника “Лимонный стол” и публицистику Дж. Барнса.

Ключевые слова: консюмеризм, эстетика, симулякр, диалог, ностальгия.

Consuming as an integral element of postmodernist aesthetics is considered based on Julian Barnes's works. The aesthetics of consumption is viewed as a way to comprehend cultural reality considered in the light of postmodern philosophical paradigm. The novel *England, England*, short stories from the collection *The Lemon Table* and essays by Julian Barnes are analyzed.

Key words: consumerism, aesthetics, simulacrum, dialogue, nostalgia.

Прикметною рисою суспільства кінця ХХ – початку ХХІ ст. культурологи і соціологи вважають акцент на споживанні, яке зі щоденного задоволення нагальних потреб переростає в спосіб генерування естетичних цінностей. Споживання, яке психологічно зосереджене на єдиній потребі – задовольнити бажання – домінує в культурі побуту і дозвілля. У різних видах мистецтва закони споживання починають звужувати коло естетичних цінностей до споживчих якостей і формувати новий світогляд, центром якого постає осмислення дійсності крізь призму володіння і задоволення бажань і потреб.

Споживання – один із провідних елементів соціальної складової життя людини, воно служить для задоволення прагнення людини до володіння, яке можна назвати чи не найважливішим як фізичним, так і психологічним потягом людини. Психолог та філософ Еріх Фромм (Erich Fromm) пояснює

психологічні основи споживання таким чином: життям людини керують два рушійні бажання. Перше бажання – це воля до життя, друге – прагнення мати щось необхідне для життя. Задовольнити друге бажання можна через його зняття, тобто через руйнацію та трансформацію бажаного об’єкта. Володіння – це спосіб задовольнити бажання, і, згідно з концепцією Е. Фромма, воно є прототипом споживання. Найпростішим прикладом задоволення бажання є втамування голоду чи спраги [5].

Починаючи з 90-х років ХХ ст., з-під пера митців, що належать до різних культурних традицій, виходять романи, в яких наголошується на факті споживання культури, а також на пріоритеті реклами як культурного орієнтиру для масового споживача. Консюмеризм як культурне, соціальне та психологічне явище – провідна тема романів Ф. Бегбедера (Frederic Beigbeder), Ч. Палагнука (Chuck Palahniuk), В. Пелевіна, М. Уельбека (Michel Houellebecq), а також багатьох інших письменників-постмодерністів.

Роль споживання як культурного феномена настільки вагома, що можна говорити про естетику споживання. Естетика споживання в постмодерністській філософській парадигмі полягає в своєрідному чуттєвому пізнанні світу. Естетичний смак як здатність формувати критичні судження про прекрасне формується під впливом масової культури. За Зигмунтом Бауманом (Zygmunt Bauman), консюмеризм (споживачтво) – це *та парадигма, що вирізняє сучасне суспільство з-поміж його аналогів; ринкові сили знаходять свій відгук у культурі та приватному житті у вигляді обміну “символічними товарами”* [2, с.37].

Естетична свідомість існує на безсвідомому (інстинкт, несвідоме прагнення прекрасного), чуттєвому (емоційне прийняття), розумовому (усвідомлення цінностей, естетичних категорій) рівнях. На цих рівнях формується відчуття прекрасного, смак. Постмодернізм трансформує основні класичні естетичні категорії (гармонія, хаос, прекрасне, потворне, піднесене, низьке, комічне, трагічне), а тому його естетика оперує модифікованими категоріями. Як зазначає Н. Б. Маньковська, прекрасне перетворюється на суміш чуттєвого, концептуального і морального, піднесене замінюється незвичайним, трагічне – парадоксальним, а комічне – іронічним [3, с. 329–330].

Романи і мала проза Дж. Барнса – це яскраві зразки постмодерністської літератури, а включно з публіцистикою вони становлять вельми цікавий корпус текстів, який поєднує аналітику і творче осмислення дійсності. Увагу Дж. Барнса привертає споживання як невід’ємний елемент естетики

постмодернізму, де естетичні цінності назагал наближаються до споживацьких цінностей. Предмет розвідки – художнє вираження естетики споживання в окремих есе, оповіданнях та романі “Англія, Англія” (England, England, 1997) Дж. Барнса.

Культурі кулінарії та споживанню їжі Дж. Барнс присвячує низку публікацій у британській газеті “Гардіан” (The Guardian), які згодом виходять друком окремою збіркою “Педант на кухні” (The Pedant in the Kitchen, 2003). Як письменник, критик і гурман він аналізує кулінарну літературу з точки зору споживача, тобто читача і кухаря. Перше, на що Дж. Барнс звертає увагу, – культура слова в кулінарному рецепті. На думку письменника, слово в кулінарному рецепті має не меншу вагу, аніж слово в романі, позаяк *“перше може призвести до розладу шлунку, друге – до розладу думок”* [9].

Загалом Дж. Барнс застерігає від недбальства і легковажності у ставленні до приготування їжі за кулінарними книжками: необережності щодо читання рецепту, сліпого дотримання подекуди дивних чи нелогічних пропорцій інгредієнтів або інструкцій щодо приготування. Якщо рецепт містить опис приготування, інгредієнти чи їх пропорції, які суперечать здоровому глузду, то не виникає сумніву, що не варто йому слідувати. Також поза сумнівом й те, що читачі кулінарної літератури повинні рахувати свої гроші, цінувати час і зусилля, які вони докладають під час приготування їжі. Дж. Барнс звертається до читачів цього виду літератури саме як до споживачів. Водночас виникає протиставлення кулінара-автора (рецепту) і кулінара-споживача, який також претендує на роль автора. Вибір споживача – це свідомий вибір того, хто відтворює (отже, співтворить), а не сліпо копіює рецепт [8].

Педантизм Дж. Барнса щодо змісту кулінарних книг, його “гастрономічний консерватизм” зводиться до висновку про те, що *“приготування їжі – це перетворення невизначеності (рецепт) у визначеність (страва) через метушню”* [7]. Однак так звана “метушня” чи не найважливіша для втілення в життя кулінарних ідей. Щоб таке перетворення відбулося успішно, потрібно бути уважним споживачем, починаючи від купівлі продуктів, закінчуючи подачею страви до столу.

Скрупульозність Дж. Барнса щодо мови кулінарії трансформується в малій прозі в переосмислення побутового діалогу. Збірка “Лимонний стіл” (The Lemon Table, 2004) складається з одинадцяти оповідань: “Коротка історія стрижок” (A Short History of Hairdressing), “Історія Метса Ізраельсона” (The Story of Mats Isrealson), “Відомі речі” (The Things You

Know), “Гігієна” (Hygiene), “Відновлення постановки” (The Revival), “Пильність” (Vigilance), “Кора” (Bark), “Знати французьку” (Knowing French), “Апетит” (Appetite), “Фруктова клітка” (The Fruit Cage), “Тиша” (The Silence), окремі з яких виходили друком раніше. З огляду на аналіз естетики споживання цікавими є оповідання “Коротка історія стрижок”, “Відомі речі” та “Апетит”.

Більшість літературних оглядачів акцентують, що основна тематика збірки – старіння. Вже сама назва збірки містить ключ до такого тлумачення, позаяк “лимонний стіл” метафорично означає стіл, за яким зібралися для того, щоб говорити про смерть. Таке очевидне тлумачення можна вивести із заключного оповідання збірки – “Тиша”, – в якому зазначено, що лимон – символ смерті у китайців.

Власне від тиші, яка постає в однойменному оповіданні як мовчання, й розгортається мотив мовчання у відповідь як елемент побутового діалогу. За словами одного персонажа: *“Коли музика – література, це погана музика. Музика починається там, де вичерпуються слова. Що вишикає, коли вичерпується музика? Тиша. Усі інші види мистецтва спрямовані на віднаходження властивостей музики. До чого спрямована музика? До тиші.”* [1, с. 213]. Коли вичерпуються виражальні засоби, тиша позначає вершину мистецтва. Мотив мовчання розгортається в оповіданнях “Коротка історія стрижок”, “Відомі речі” та “Апетит”.

Діалог, учасниками якого є клієнт і обслуговуючий персонал, становить формальний каркас трьох розділів оповідання “Коротка історія стрижок”. Особливістю цього діалогу є те, що мова співрозмовника характеризує його як виконавця конкретної функції – перукаря або клієнта. Спілкування в такому випадку зводиться до стандартних фраз, кліше, і діалог не переходить межі побутових реплік, коротких фраз, які Дж. Барнс характеризує як “ввічливе презирство”. Відкритий діалог поза межами соціальних ролей клієнта і перукаря не відбувається через упередженість, бажання вийти за межі ситуації надання та отримання послуги.

В оповіданні описано три відвідування головним персонажем, Грегорі, перукарні. Першого разу Грегорі відвідує перукарню в дитинстві, другого – у зрілому віці, третього – на схилі віку. Кожного разу крізь призму свого віку він з упередженням, належним його віку, ставиться до співрозмовника, і кожного разу його мовчання у відповідь – це захист од відвертості. На питання на зразок “Не надто гаряче?”, “Кондиціонер?”, “Відпочивали десь?” перукар отримує скупе “Так”, “Ні”, однак через

внутрішній монолог Дж. Барнса розкриває те, чим би насправді хотів продовжити розмову персонаж. У цих мовчазних внутрішніх відповідях розкривається дитячий страх, презирство і сарказм зрілого чоловіка, вразливість старшої людини. Ці внутрішні репліки спрямовані на себе, а не на співрозмовника.

Оповідання “Відомі речі” розпочинається реплікою офіціанта, який запитує, чи не бажають леді кави. Леді – це дві літні подружки, вдови Меріл і Джейніс: “Окрім удівства, їх споріднювали замшеві туфлі на шизькому каблучку, з особливими нековзними підощами” [1, с.63]. Їхнє спілкування відбувається в різних кафе, одне з них вони відвідують кожного першого четверга місяця вже упродовж трьох років. Розмови подруг – це вибір замовлення, а також рутинне обговорення щоденних справ. Інколи їхня реакція на шаблонні фрази щодо замовлення виглядає жвавішою за спогади про минуле чи обговорення останніх подій. Коли пригадують військову службу своїх чоловіків, то репліки звучать не у відповідь співрозмовниці, а виключно як висловлення своїх спогадів, таку імітацію розмови припиняє Меріл, спитавши, як подрузі смакує гранола. Щоб висловити свою думку чи почути співрозмовника, подружки прикладають рівно стільки ж зусиль, як для оголошення свого замовлення. Однак більше зусиль йде на те, щоб втримати у таємниці “відомі речі”. Простіше вибухнути гнівом на неухвалене ставлення офіціанта, ніж відкрито обговорити проблему. Джейніс приховує від Меріл “відомі речі” про зради її чоловіка, а Меріл – про нетрадиційну орієнтацію чоловіка своєї подружки. Рахунок, який подружки ділять на двох наприкінці оповідання, – це символічна ціна, яку кожна з них сплачує за мовчання. Фрази початку і завершення оповідання формально поєднують діалоги з трьох розділів в один.

Персонаж оповідання “Анетит” – колишній гурман і естет, а тепер вередливий грубіян. За сюжетом, дружина доглядає його на схилі віку. Дружина пригадує, що колишній чоловік завжди любив смачно поїсти, знав хороші ресторани, мав смак до розваг. Її оцінка полягає в тому, що вона читає чоловікові кулінарні книги, “коли в нього бувають хороші дні”. Більшість часу він мовчки слухає, лише деколи повторює почуте слово або фразу, інколи короткими непристойними фразами чи лайкою принижує дружину. Хворобу, на яку занедужав чоловік, Дж. Барнс описує як невиліковну, невідомо чим викликану, яка має свої “хороші” і “погані” дні [1, с.167]. У цьому оповіданні письменник гіперболізує споживацький діалог і розкриває “хворобливість” естетики як насолоди заради насолоди.

Дж. Барнс не подає імені персонажа, його можна узагальнити образом гурмана, який поступово формується упродовж оповідання. Естетичне задоволення, яке він отримував від споживання їжі, залишається в спогадах. Реальність для подружжя – це мовчання між короткими репліками, яке наближається до “безвідповідальності”. За морфологічними і смисловими ознаками і в українській, і в англійській мовах слово *відповідальність* (*responsibility*) споріднене зі словом *відповідь* (*response*). “Без відповіді” залишаються і намагання допомогти, і образи.

У наведених вище оповіданнях особливість спілкування полягає в замкненості щодо співрозмовника, односторонній спрямованості мовця на себе. Таке спілкування відбувається в обрамленні споживання, а тому сприйняття співрозмовника, “іншого” проходить крізь призму цінностей побутового споживання – задоволення чи незадоволення.

Естетику споживання Дж. Барнс деталізував у романі “Англія, Англія”. У цьому творі він дає вичерпну характеристику феномену консюмеризму, показує механізм творення порожніх культурно-історичних артефактів і проєктус можливі соціальні наслідки споживання такого культурного продукту. Сюжет роману розгортається на острові Уайт (Isle of Wight), де вибудовано так би мовити готовий до споживання дублікат Англії. У межах проєкту “Якісний відпочинок” (Quality Leisure) шляхом соціологічного опитування виокремлюються стереотипи та загальновідомі символи культури та історії Великобританії, вони об’єднуються під брендом “Англія”.

Проєкт отримує назву “Якісний відпочинок” тому, що він розрахований безпосередньо на туристів. Втілення проєкту в життя відбувається за звичною маркетинговою схемою, тобто прораховується відповідна ніша на ринку, визначається потенційний покупець, товар позиціонується за допомогою реклами, і завдяки успіхові перелічених заходів проєкт починає функціонувати на ринку туристичних послуг. На перший план Дж. Барнс виводить протиставлення “історія/культура – товар”, “учасник історичних подій – споживач”. Позаяк товарно-грошові відносини і комерціалізація сфер діяльності людини є невід’ємними елементами її життя, письменник вирішує взяти їх за основу естетичних пріоритетів кінця ХХ ст.

Перед втіленням проєкту в життя Дж. Пітмен проводить опитування у двадцяти п’яти країнах світу. Респондентам ставлять завдання перелічити шість характерних рис, якостей чи квінтесенцій, які спадають на думку, коли вони чують слово “Англія”. Із величезного переліку складають

список п'ятдесяти найчастіше повторюваних символів, до якого увійшли Біг Бен, Робін Гуд, Шекспір, королівська сім'я, прапор "Юніон Джек", Стоунхедж, а завершує список брудна спідня білизна та "Хартія вольностей".

При опитуванні типового представника фокус-групи (тобто потенційного туриста) виявляється, що знання про історію та культуру Великобританії в нього доволі поверхові. Такий результат щонайкраще задовольняє керівників проекту адже, за задумом Дж. Пігмена, люди мають почуватися так, ніби вони під час участі у проєкті дізнались про щось нове. Насправді ж історики та інший персонал проєкту вказують туристам на те, що вони вже давно знають або хочуть знати.

У романі зображено такий тип культури, при якому будь-який елемент із соціокультурного життя людини перетворюється на предмет споживання: *"Тут, на Острові, вони з історією розправляються однією лівою – недбало закидаєш її на плече і крокуєш полями, підставивши обличчя свіжому вітру. Подорожуй порожнем: це порада не лише туристам, але й націям"* [6, с. 203]. "Перекинувши через плече" історію, спресовану до декількох загальновідомих подій, задоволений турист навіть не підозрює, що він надає перевагу копії над оригіналом. У романі середньостатистичний учасник проєкту "Якісний відпочинок" із захопленням спостерігає одночасно історичні баталії, сутичку шерифа Нотінгемського із Робіном Гудом та привітання акторки в костюмі королеви, він сприймає все це як "історичні події", пережиті на власному досвіді, для нього не може бути кращої альтернативи, ніж за тиждень проглянути багатотомову історію Англії. Події, пов'язані з історичними особами чи легендарними героями, які спостерігають туристи, відбуваються немовби в реальному для глядача часі, таким чином, момент присутності глядача, а не історична достовірність, роблять подію реальною. Майстерна постановка видовищ переповнює глядача враженнями, серед яких відсутнє відчуття підробки, копії. У пересічного глядача виникає почуття вдовolenня, яке ототожнюється з поняттям "краси", "достовірності", "оригіналу".

За сюжетом роману, під час розробки проєкту "Якісний відпочинок" координаційна рада заслуховує виступ французького інтелектуала (Дж. Барнс не вказує його імені, проте виголошені ідеї створюють алюзію на Ж. Бодріяра), в якому він виправдовує легітимність копії і навіть її переваги: *"Чому ми надаємо перевагу копії над оригіналом?... Щоб це зрозуміти, ми мусимо зрозуміти і усвідомити нашу невпевненість, нашу екзистенційну нерішучість, той глибокий атавістичний страх, який*

ми відчуваємо, коли опиняємося віч-на-віч з оригіналом" [6, с.54]. Дж. Барнс не випадково вводить у текст роману постать, яка є очевидною алюзією на Ж. Бодріяра. Ідеї Дж. Барнса у романі "Англія, Англія" дотичні до філософії Ж. Бодріяра. Дж. Барнс, зокрема, поділяє думку про те, що історія перетворилася на "втрачений референт". Втраченим референтом історію робить тотальне домінування симулякрів у культурному середовищі і ностальгія за минулим.

У романі "Англія, Англія" ностальгія передає психологічне, соціальне і естетичне навантаження, через неї персонажі осмислюють і упорядковують минуле. Пам'ять служить інструментом суб'єктивного вибору та відтворення подій, проте ностальгія стає їхнім художнім оформленням. У ностальгійних мотивах немає інших критеріїв відбору фактів, окрім співвіднесення з особистим переживанням, емоціями, спогадами, тобто це своєрідна естетизація пам'яті.

За словами Є. В. Новікова, схожість між ностальгією та філософією полягає у понятті "невдоволення". У ностальгії це проявляється у невдоволенні відсутністю минулого, у філософії – відсутністю істини [4]. Почуття розгубленості, недовіра до ідеалів минулого, зневіра в кінцевості істини – типові ознаки мислення "кінця століття". Є. В. Новіков також припускає, що ностальгійна свідомість лежить в основі історичного пізнання [4]. Ностальгія як пошук вдовolenня є частиною естетики постмодернізму.

На побутовому рівні ностальгія найчастіше трансяється у формі кітчу. Дж. Барнс використовує ностальгійний мотив "старої доброї Англії" у гіпертрофованій формі. Він витворює реальність із кітчевих елементів, сформованих масовою свідомістю. Ланцюгова реакція веде до того, що ностальгійно-кітчеві елементи формують хибне ототожнення симулякрів із оригінальними історичними подіями або образами. Літературознавець Домінік Хед (Dominic Head) вбачає у цьому й ознаки роздрібнених акцентів, хибної ідентичності: *"Сатирична мета-Англія також підтверджує проблему національної ідентичності: беззмістовні символи Англії хибно сприймаються як переконливі/сильні означники. Однак Дж. Барнса передусім цікавить викриття оманливості самої гонитви за джерелами, він вважає, що проблема англійської ідентичності полягає не в тому, що вона неналежним чином висвітлена, але у тому, що плинність та непевність, якими оточена будь-яка концепція національної ідентичності, не є повністю охопленими"* [10, с. 19].

Дж. Барнс формує кітчеву історію на основі вибірки з колективних ностальгійних спогадів. Селективність Дж. Барнса яскраво демонструє проблему естетичного вибору людини доби постмодернізму, зумовленого ностальгійними настроями за цінностями минулого, вибору заздалегідь продуманого і спланованого маркетинговими стратегіями.

Естетику споживання у творах Дж. Барнса ми розглядаємо як загальні норми освоєння культурної дійсності, зважаючи на роль вибору у процесі споживання, а споживацький діалог – як редукцію повноцінного спілкування. У розглянутих вище творах феномен консюмеризму відображений найяскравіше, а естетика споживання проявляється у конкретних ситуаціях, в реакціях на ті чи інші культурні феномени крізь призму власного життєвого досвіду чи естетичних категорій персонажів. Дж. Барнс не моралізує і не б'є на сполох через те, що культура редукується до споживання. Він радше відводить для себе роль хронікера або репортера, який неупереджено фіксує те, що відбувається в межах консюмеризму. Дж. Барнс переносить потенційну можливість домінування цінностей та норм споживацького способу мислення та життя людини у художній текст і показує, що традиційний естетичний вектор, напрямлений від краси до задоволення, в контексті консюмеризму приймає зворотний напрямок – задоволення споживацьких потреб приносить відчуття краси як вдоволеності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барнс Дж. Лимонный стол : [сб.: пер. с англ.] / Джулиан Барнс. – Москва : АСТ : АСТ МОСКВА : Транзиткнига, 2006. – 221 с.
2. Енциклопедія постмодернізму / [ред. Ч. Е. Вінквіст, В. Е. Тейлор ; пер. з англ. В. Шовкун]. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2003. – 503 с.
3. Маньковская Н. Б. Эстетика постмодернизма / Н. Б. Маньковская – СПб. : Алетейя, 2000. – 347 с.
4. Новиков Е. В. Лики ностальгии / Е. В. Новиков // Человек. – 2006. – № 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: http://www.chronos.msu.ru/RREPORTS/novikov_liki.html
5. Фромм Э. Иметь или быть? / Эрих Фромм; [пер. с англ., общ. ред. и послесл. В. И. Добренюкова]. – Москва : Прогресс, 1990. – 330 с.
6. Barnes J. England, England / Julian Barnes. – London : Picador, 1999. – 266 p.

7. Barnes J. Now they tell me! / Julian Barnes // The Guardian, Saturday 10 May 2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.guardian.co.uk/books/2003/may/10>

8. Barnes J. The seeds of rebellion / Julian Barnes // The Guardian, Saturday 29 March 2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.guardian.co.uk/books/2003/apr/05/>

9. Barnes J. The virtues of precision / Julian Barnes // The Guardian, Saturday 1 March 2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.guardian.co.uk/books/2003/mar/01>

10. Head D. Julian Barnes and a Case of English Identity / Dominic Head // British Fiction Today [ed. Philip Tew, Rod Mengham]. – London & New York : Continuum, 2006. – P. 15–27.

“БОНДІАНА” ЯК ЕНЦИКЛОПЕДІЯ СМАКУ

Олена ДУБІНІНА

Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України

Розвідку присвячено аналізу дивовижної метаморфози, що сталася внаслідок екранізації творів Яна Флемінга: з літературного персонажа Джеймс Бонд перетворився на культурного героя, а бондіана загалом стала втіленням смаків цілої епохи – другої половини ХХ ст. Дослідження видається тим більше актуальним, що славетна хода Агента 007 культурними ландшафтами не припиняється й у ХХІ ст.

Ключові слова: компаративний аналіз, екранізація, смак, мода, культурний герой, раса, гендер, НТР, геополітична ситуація.

Статья посвящена анализу удивительной метаморфозы, которая произошла в результате экранизации произведений Яна Флеминга: из литературного персонажа Джеймс Бонд превратился в культурного героя, а бондиана в целом стала воплощением вкусов целой эпохи – второй половины ХХ в. Исследование кажется тем более актуальным, что славная поступь Агента 007 культурными ландшафтами не прекращается и в ХХІ в.

Ключевые слова: компаративный анализ, экранизация, вкус, мода, культурный герой, раса, гендер, НТР, геополитическая ситуация.

The essay analyses the surprising metamorphosis that has transpired as the result of Ian Fleming's works' screening: James Bond was transformed from literary character into a cultural hero, and Bondiana as a whole became an embodiment of the tastes of the epoch – the second half of the 20th century. The research seems especially topical as Agent 007 continues stepping across cultural landscapes of the 21st century.

Key words: comparative analysis, screen version, taste, fashion, cultural hero, race, gender, scientific and technological revolution, geopolitics.

ЗМІСТ

ПЕРЕДНЄ СЛОВО	3
Тамара БАКІНА КУЛІНАРНА ЛІТЕРАТУРА В ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ СМАКІВ.....	9
Ольга БАНДРОВСЬКА ЕСТЕТИЧНИЙ РЕЖИМ СМАКУ І ЗМІНА ХУДОЖНІХ КОНВЕНЦІЙ В АНГЛІЇ ПОЧАТКУ ХХ ст.....	17
Тетяна БІЛЯШЕВИЧ ПІСЛЯСМАК ЗАБОРОНЕНОГО ПЛОДУ. БІБЛІЙНИЙ ІНТЕРТЕКСТ У РОМАНІ Ф. МОРІАКА “ГАДІОЧНИК” ТА ПОВІСТІ А. КАМІЮ “ПАДІННЯ”.....	29
Тетяна БОВСУНІВСЬКА “ЛАСОЦІ” МІОРИЄЛЬ БАРБЕРІ: ЖАНР НА ПЕРЕТИНІ ВІГІЙСТВА Й КУЛІНАРІЇ.....	36
Софія ВАРЕЦЬКА ВАРІАЦІЇ ГОЛОДУ ВІД ПОНТЕРА ГРАСА.....	45
Наталія ВЕЛИГИНА “КУЛИНАРНАЯ ТРИЛОГИЯ” ДЖУЛІАНА БАРНСА: ОТ ЭССЕИСТИКИ И РАССКАЗА “АППЕТИТ” К СБОРНИКУ “ПЕДАНТ НА КУХНЕ”.....	55
Наталія ВИСОЦЬКА ГУСТАТОРНИЙ ДИСКУРС ЯК СКЛАДОВА ПОТОЧНОГО “КУЛЬТУРНОГО МОМЕНТУ”.....	63
Евгенія ВОЛОЩУК ЛІТЕРАТУРНИЙ КАНОН ЯК СКЛАДОВА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ ПАНОРАМИ НІМЕЧЧИНИ У “МОЄМУ СТОЛІТТІ” ПОНТЕРА ГРАССА.....	76
Оксана ГАЛАЄВА МОДЕЛЮВАННЯ ХАРАКТЕРІВ ПЕРСОНАЖІВ ЯК ВИЯВ ЕСТЕТИЧНОГО (ЗА РОМАНОМ ГАЛИНИ ПАГУТЯК “ПИСАР СХІДНИХ ВОРІТ ПРИТУЛКУ”).....	91

Олена ГАЛЕТА ПІАРОДЖЕННЯ СМАКУ: УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА ХХ СТОЛІТТЯ В ЕМІГРАЦІЙНИХ АНТОЛОГІЯХ.....	101
Олександр ГОН САЛОНИ І МЮЗИК-ХОЛИ: РАННІЙ МОДЕРНІЗМ І МЕТАМОРФОЗИ ЛІТЕРАТУРНИХ СМАКІВ.....	110
Наталія ГОРОДНІЮК КОНЦЕПТ ЇЖИ ТА МОТИВ НАСОЛОДИ У РОМАНІ 20–30-х рр. ХХ ст.: КОМПАРАТИВНІ АСПЕКТИ.....	121
Тетяна ГРЕБЕНІЮК МЕХАНІЗМИ ЕСТЕТИЧНОЇ РЕЦЕПЦІЇ ПОДІЙ У ЛІТЕРАТУРНІЙ ФАНТАСТИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ).....	129
Олександра ГРИГОРЕНКО “...ПРОБУВАТИ НА СМАК, НЮХАТИ, СЛУХАТИ, ДИВИТИСЯ Й МАЦАТИ”: ПЕРЕ-ВІДКРИТТЯ ЧУТТЄВОГО ДОСВІДУ В ОРГІАСТИЧНОМУ МІСТЕРІЙНОМУ ТЕАТРІ Г. НІЧА.....	143
Любов ДЕРГАЛЬ КОНЦЕПТУАЛЬНО-ЕСТЕТИЧНІ МОДУСИ СМАКУ ЖИТТЯ В ЗБІРЦІ ПОЕЗІЙ ОЛЕГА ГОНЧАРЕНКА “КАТРЕНИ ОГОЛОШЕНИХ КАРТИН (НАВІЯНЕ ЖИВОПИСОМ ІВАНА МАРЧУКА)”.....	151
Ірина ДРОБІТ ЕСТЕТИКА СПОЖИВАННЯ У ТВОРАХ ДЖ. БАРНСА.....	164
Олена ДУБІНІНА “БОНДІАНА” ЯК ЕНЦИКЛОПЕДІЯ СМАКУ.....	173
Роман ДУБРОВСЬКИЙ ОСОБЛИВОСТІ ЕСТЕТИЧНОГО ВТІЛЕННЯ КОНЦЕПТУ “СМАК” У ПОЕЗІЇ ГАЛИНИ ГОРДАСЕВИЧ.....	191
Співжана ЖИГУН МАСОВА ЛІТЕРАТУРА В ОЦІНЦІ ПИСЬМЕННИКІВ “ЛАНКИ”-МАРС.....	198

Сучасні літературознавчі студії. Дискурс смаку в літературі і культурі.
Збірник наукових праць. Вип. 9. Гол. ред. В. І. Фесенко – К.: Вид. центр КНЛУ,
2012. – 482 с.

Тематичний науковий збірник містить статті з проблем літературознавства. Розрахований на студентів-філологів, вчителів, викладачів та всіх, хто цікавиться проблемами новітніх методологічних концепцій та аналізу тексту.

Головний редактор – доктор філологічних наук, професор **Фесенко В.І.**

Відповідальний редактор – кандидат філологічних наук, доцент **Бакіна Т.С.**

Редакційна колегія:

доктор філологічних наук, професор **Висоцька Н.О.**

доктор філологічних наук, професор **Пригодій С.М.**

доктор філологічних наук, член-кореспондент НАН України **Гундорова Т.І.**

доктор філологічних наук, професор **Кагановська О.М.**

доктор філологічних наук, професор **Данилич В.С.**

кандидат філологічних наук **Юрчук О.О.**

кандидат філологічних наук, науковий співробітник Інституту літератури
ім. Т.Г.Шевченка НАН України **Дубініна О.В.**

Рецензенти:

доктор філологічних наук, член-кореспондент НАН України **Дончик В.Г.**

доктор філологічних наук, професор **Мейзерська Т.С.**

доктор філологічних наук, професор **Горенко О.П.**

Збірник наукових праць перереєстрований ВАК України як фахове
видання з філологічних наук (літературознавство).
("Бюлетень ВАК України" №4, 2010 р., с.9)

Друкується за рішенням вченої ради
Київського національного лінгвістичного університету
(протокол №11 від 14 травня 2012 р.)

Адреса редколегії: Україна, 03680 МСП Київ-5,
вул. Червоноармійська, 73
Київський національний лінгвістичний університет,
кім. 236, тел. 529 88 15

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

В умовах сучасної культурної та світоглядної ситуації, коли дезорієнтація та епістемологічна невпевненість вже стали майже нормою, а неможливість точного визначення важливих понять зміщує фокус уваги з визначення на принципи та категорії розуміння, дослідження смаків в літературній та літературознавчій площині стає актуальним.

Звернення літературознавчих студій до категорії смаку спонукає до діалогу літературознавства з естетикою як філософською дисципліною та з іншими гуманітарними студіями, серед яких варто наголосити на ролі антропології, лінгвістики, соціології, культурології. З одного боку, поняття «смак» відсилає до індивідуального хисту, з іншого боку, смак – феномен колективний, результат соціальної зорієнтованості до певних визначених форм мистецтва. Мати естетичний смак – означає вміти інтуїтивно відчувати якісний продукт, відбирати з багатьох можливих варіантів, творити нові естетичні асоціації.

Дослідження того, як формуються наші смаки і уподобання, якими є кміше і стереотипи у сприйнятті, як вони руйнуються в процесі взаємопізнання, що таке уподобання покоління, як відбувається процес ідентифікації себе, свого досвіду через художній текст і якою є нині соціальна значимість і соціальна реальність творів, що отримують широке визнання читачів, складають тематичне коло матеріалів збірника.

Дискусії розгортаються навколо векторів набутий смак \\\ вроджений смак, смак як категорія естетична \\\ смак покоління як результат впливу соціального оточення. До збірника наукових праць увійшли статті, які розглядають категорії смаку життя і їх прояви в соціокультурному контексті доби модернізму та постмодернізму; біологічний, естетичний та еротичний голод в текстах класичної та масової літератури; а також куховарство як мистецтво, зв'язок куховарства і художньої творчості на матеріалі художніх та нехудожніх текстів різних жанрів та різних авторів: вітчизняних і зарубіжних, європейських і американських, смак як маркер ідеологічної заангажованості – все це дозволяє спостерегти зміни, які характеризують дискурс смаків в синхронії та діахронії.

Науковий редактор

Валентина Фесенко

Сучасні літературознавчі студії

Випуск 9

ДИСКУРС СМАКУ В ЛІТЕРАТУРІ І КУЛЬТУРІ

Збірник наукових праць